

Internationalt samarbejde kun for de få.. eller?

Kirsten M. Anttila
Cand.pæd. Pæd. konsulent
CICED/ CVU København og Nordsjælland
kma@cvukbh.dk

Mogens Eriksen
Pæd. konsulent
CICED/ CVU København og Nordsjælland
me@cvukbh.dk

*Ich siehe die Wörter an die Mauern,
Sie sind harsche und gehässige Wörter,
Vorurteil, Unwissenheit und Dumheit,
Eine ansteckende Krankheit,
Treff Millionen Menschen,
Ist ihre Gemüter,
So sie nicht mehr kann,
Beurteilen Menschen von anders,
Als ihre Hautfarbe.
Rassismus. Anne*

Mon ikke mange vil nikke genkendende til og være enige i Annes tanker og refleksioner i ovenstående digt?

Som fremmedsproglærer er det altid en kilde til glæde, når elever med begejstring efter en ferie beretter om oplevelser, hvor de har kunnet gøre brug af deres sprogkunderskaber, hvad enten det er sket i et møde med udlændinge herhjemme eller på ferierejser med familien i udlandet, eller som i ovenstående digt at opleve, hvordan eleven kan bruge et fremmedsprog til også at udtrykke tanker og følelser.

Men hvorfor begrænse elevernes muligheder til kun at anvende fremmedsproget indbyrdes i klasseværelset eller i tilfældige og sporadiske møder med udlændinge? Hvorfor ikke udnytte den mangfoldighed af muligheder vi i dag har til at kunne kommunikere, udveksle erfaringer og synspunkter med udlændinge i klasseværelset eller via nettet, uanset om det er på engelsk, tysk eller fransk.

Kort sagt at åbne skolen og klasseværelset til verden udenfor med henblik på at give eleverne så optimale betingelser for at udvikle og forbedre deres sproglige og interkulturelle kompetencer: At blive undervist i fremmedsprog og med fremmedsprog.

Den internationale dimension

Den internationale dimension i undervisningen kan realiseres på mange måder. Man kan danne skolepartnerskaber med skoler i udlandet under EUs Comenius program, eTwinning eller andre programmer. Skolen kan få sprogassistenter, eller lærerne kan deltage i job swaps eller job shadowing, hvor de bytter job i en periode med en udenlandsk kollega. Herudover udbydes der i EU regi efteruddannelseskurser – også for sproglærere.

Uanset hvad man foretrækker, så er der meget at hente, både fagligt, sprogligt og kulturelt. Men det kommer ikke af sig selv. Det er vigtigt, at skolen sætter sig nogle mål og definerer, hvad det er, man vil have ud af et internationalt samarbejde.

Fremmedsproglærere har gennem mange år haft til opgave ikke blot at undervise i fremmedsproget men også at inddrage kultur og samfundsforhold i de lande, hvor fremmedsproget er modersmål. Sproglærere har altid været åbne over for at inddrage nye pædagogiske ideer. Ligeledes har de gennem tiden formået at inddrage nye værktøjer udover det boglige materiale såsom film, audio, video og informationer fra hjemmesider i deres undervisning.

Men bliver alle muligheder i dag udnyttet? Her tænkes ikke kun på de tilbud der ligger i EU's udvekslings- og efteruddannelsesprogrammer, men også på alle de andre muligheder, der fx ligger i det virtuelle internationale samarbejde.

For mange i de kommende generationer er der ingen tvivl om, at det ikke kun bliver naturligt men også nødvendigt i det daglige arbejde at kunne beherske mere end ét fremmedsprog, mundtligt såvel som skriftligt. Uanset hvordan ens fremtidige arbejdsliv kommer til at forme sig, lægges der i folkeskolen et fundament for elevernes beherskelse af fremmedsprog i både skrift og tale, ligesom der dannes basis for en udvikling af deres interkulturelle kompetencer.

En 4. klasses elev udbrød glædestrålende under forberedelsen til et virtuelt samarbejde med en slovensk 4. klasse: "Hvor er det smart. Eleverne i den slovenske klasse kan ikke forstå dansk, vi kan ikke forstå slovensk, men så kan vi bruge engelsk til at lære hinanden at kende!"

Elevens udbrud illustrerer, at fokus i sprogundervisningen i dag ikke blot rettes mod de lande, hvor fremmedsproget er modersmål, men også mod andre lande. Brugen af e-mails har betydet, at mange lærere blev naturligt interesserede i at lade deres elever kommunikere med elever fra de lande, hvor fremmedsproget er modersmål; men de løb ofte ind i svigtende interesse fra de udenlandske elevers side, fordi de danske elevers sprogfærdigheder ikke stod i forhold til deres alder og modenhed, hvilket begrænsede deres muligheder for at kunne kommunikere på et alderssvarende niveau. Hvis det kan være vanskeligt at kommunikere med elever fra målsprogslandet er der andre muligheder for at komme i gang med et internationalt samarbejde fx over nettet.

Samarbejde over nettet

Hvordan kommer man i gang?

Det tilbagevendende spørgsmål er: Hvordan kommer man i gang? Hvor finder man samarbejdspartnere? Hvilke emner kan vi bruge i et samarbejdsprojekt? Hvordan kan vi tilgodese kravene i fagmålene ved at koble yderligere en aktivitet på? Hvordan kan jeg rent praktisk lægge arbejdet tilrette, når der altid er pres på datalokalet? Hvor kan jeg få hjælp, hvis jeg løber ind i problemer af den ene eller den anden karakter?

Spørgsmålene er så absolut relevante, og i det følgende vil vi give nogle bud på, hvordan man kan komme i gang.

Inden man springer ud i et internationalt samarbejde er det naturligvis vigtigt, at man har gjort sig klart, hvor ens elever er fagligt, og hvortil man gerne vil føre dem i et internationalt samarbejde - fagligt, socialt og interkulturelt?

I første omgang kan det være nyttigt og relevant at gøre status: hvor er mine elever nu: (fremmed)sprogligt og socialt? Hvordan ligger det med mine egne og mine elevers it kompetencer? Men også - hvilke emner kan det være relevant at inddrage i forhold til fagmålene i fremmedsprog og til de aktiviteter, man i øvrigt har til hensigt at arbejde med i klassen?

Vi har i det følgende valgt at beskrive et materiale, som man som sproglærer umiddelbart kan anvende, hvis man ikke har arbejdet med internationale virtuelle samarbejdsprojekter tidligere. Der findes utallige beskrivelser af Best Practice projekter, hvor emnerne dækker over en bred vifte af internationale virtuelle samarbejdsprojekter, det være sig i rene fremmedsprogsprojekter eller i tværfaglige projekter. Se beskrivelser på følgende sider:

www.skoleniverden.dk; www.espdk.dk; www.ecolenet.nl eller www.etwinning.dk

The Image Portalen

The Image of the Other, Das Bild der Anderen, L'Image m. fl. www.europeanschoolsproject.org/image/

I 1987 arbejdede pionererne i Danmark inden for internationalt samarbejde over nettet under navnet 'Skoler i Netværk' - senere European Schools Project (ESP) - fra første færd med at udvikle en struktur for det virtuelle samarbejde.

Resultatet af disse mange års løbende samarbejde mellem sprogkolleger fra hele Europa ligger nu i 'The Image Portalen', hvorfra man kan downloade materiale til internationale samarbejdsprojekter i engelsk, tysk, fransk, italiensk, hollandsk og spansk. En dansk udgave er ved at blive klargjort i et samarbejde med UNI-C, som koordinerer den danske del af eTwinning projektet. Materialet tænkes brugt i danske eller nordiske samarbejdsprojekter. Materialet planlægges færdiggjort inden sommerferien 2006.

Hvordan kan Image portalen bruges?

Der er mange muligheder. Man har fundet en partner og mangler som begynder relevant undervisningsmateriale for at komme i gang.

Hvis man endnu ikke har fundet en partner, kan man vælge enten at gennemgå de henvendelser, der allerede ligger i Image databasen eller lægge sine egne ønsker ind i databasen. Jo tydeligere ens ønsker er, jo lettere er det for potentielle partnere at matche tilbuddet til egen klasse.

Materialet, der er delt op i en lærerdel og en elevdel, kan anvendes sammen med et hvilket som helst lærebogssystem i fremmedsprog. Man går gradvist frem, idet de ti emner eller breve, der er materialer til, spænder over emner fra det nære – eleven selv – til det fjerne: mit land. Hvor lang tid man bruger om hvert enkelt emne er helt op til de to klasser og deres lærere. Det kan være fra et enkelt eller to breve per år til flere - helt afhængig af hvad de samarbejdende lærere bliver enige om.

Med hensyn til organisation af arbejdet er ideen, at eleverne arbejder sammen parvis eller i mindre grupper for således at styrke dialogen. Men man kan også, hvis elevtallene er meget forskellige på de to hold, anvende andre organisationsformer.

Hvad har man adgang til?

Lærermanual

Til materialet er udviklet en lærermanual, hvor der gives gode råd til, hvordan samarbejdet kan organiseres, hvad man skal være opmærksom på i samarbejdet, ideer til og udnyttelse af forskellige it værktøjer mv. samt en henvisning til de mange lærere, der gennem årene har bidraget med ideer til udvikling og forbedring af materialet.

Derudover er der fra portalen fri adgang til elektroniske ordbøger, både en billedordbog til de yngste og den mere avancerede Webster's Dictionary. Om det skulle blive nødvendigt også adgang til forskellige grammatikker.

Elevsider

Eksemplerne i denne artikels omtale af Image materialet er taget fra engelsk, men kunne lige så godt være taget fra et af de andre fremmedsprog.

Brevveksling mellem to 4. klasses elever i Slovenien og Danmark

Dear Johanne In this letter I will tell about myself. My surname is Podlipnik and my fist name is Ziga. People call me Ziga. I am a boy. I am ten years old. My eyes are braun my hair is black and brown. It is medium. I don't have no brother and no sister. I live in Solkan. I like tennis. I love friends and my dog. I am in fourth form of Solkan school. By for now Ziga	Dear Ziga Thank you for your letter. I have some questions to you. When is your birthday? What is your dog's name? How old is your dog? Love Johanne
--	--

Ovenstående eksempel illustrerer, hvordan to elever i sidste halvdel af 4. klasse udveksler informationer om hinanden, og hvordan Johanne stiller spørgsmål til Zigas brev.

Et lille trick fra lærerens side: 'Stil tre spørgsmål til det brev, du har modtaget' frem for 'Stil spørgsmål til det brev, du har modtaget'. For at skabe et godt grundlag for en dialog, er det vigtigt at eleverne også lærer at stille spørgsmål til det, der står mellem linierne i brevet.

Hvorfor nu så struktureret et materiale? Erfaringen viser, at hvis der ikke er en god struktur på et virtuelt samarbejdsprojekt, kan det meget nemt kuldsejle. Hvis et virtuelt samarbejde skal udvikle sig til en frugtbar dialog mellem elever, er det vigtigt at de har

det samme udgangspunkt og arbejder med det samme tema, ellers kan det meget nemt blive en 'god dag - mand økseskaft' dialog, fordi brevvekslingen ikke er struktureret eller koordineret i tilstrækkelig grad.

Samarbejde The Image og eTwinning

The Image materialet er udviklet i European Schools Project Association regi, (ESP) og der er nu indgået en samarbejdsaftale mellem Image/ESP og det af EU i 2005 igangsatte eTwinning projekt. I eTwinning projektet fokuserer man som i ESP netværket på det virtuelle samarbejde. I Danmark står Claus Berg og Ebbe Schultze på UNI-C for koordinering af den danske del. Læs mere om projektet på: www.etwinning.net eller www.etwinning.emu.dk

Hvorfor skriftlig engelsk?

Sproglærere har gennem flere årtier lagt vægt på den mundtlige kommunikative kompetence og ingen tvivl om det, undervisningen har båret frugt, og danske elever er gennemgående dygtige til at formulere sig mundtligt på et fremmedsprog.

I de virtuelle internationale samarbejdsprojekter har det vist sig, at det er spændende og særdeles motiverende for eleverne også at kunne kommunikere skriftligt med jævnaldrende. Der er utallige eksempler på, hvor vigtigt det er for dem at kunne udtrykke sig klart og korrekt, når de er bevidste om, at informationerne i deres breve bliver brugt af andre og ikke blot skal udsættes for lærerens røde pen. Det, at skulle konsultere ordbøger og grammatikker for at sikre sig at blive forstået, får også betydning for udviklingen af elevernes korrekte sprogbrug.

Den moderne teknologi lægger i stigende grad op til skriftlig kommunikation, hvilket utvivlsomt også fremover får betydning for vægtning af arbejdet med skriftsprog i folkeskolens fremmedsprogundervisning. Globaliseringsrådet anbefaler således i kapitlet om: 'Verdens bedste folkeskole' (afsnit 2.2): 'I faget engelsk skal der desuden fastsættes nye trinmål for skriftlig engelsk for 3. til 9. klasse'.

Det interkulturelle

Ved at spejle sig i andre ser eleverne sig selv tydeligere – de opdager ting om sig selv og deres egen kultur, som de aldrig før har spekuleret over. Det har bare været selvfølgeligt og naturligt. Eleverne skal i det internationale samarbejde forholde sig til forskellige normer for, hvordan 'man gør', hvordan man præsenterer sig, bruger humor osv. Og så får de lejlighed til at bruge det sprog, de lærer, til en reel kommunikation. Det er ikke bare øvelser i klasseværelset. Det alt sammen aktiviteter, der er med til at styrke deres sproglige og kulturelle beredskab.

Vi er inde i et område, som hele tiden involverer børnenes forforståelser – og dermed også fordomme. Og de skal jo prøves af. 'I Tyskland er de sådan og sådan' og 'vi danskere' er på en bestemt måde. Her er dialogen i klassen yderst vigtig, og læreren skal kunne gribe elevernes udsagn og refleksioner til at få en dialog i gang om fx fordomme, stereotyper osv. Det er denne refleksion og dialog - på baggrund af de input børnene får fra deres partnere i udlandet - som er så vigtige både kulturelt og sprogligt. Lige så vigtigt er det, at man som lærer formår at stille spørgsmål på en måde, der lukker op, og derved får eleverne til at reflektere over, hvorfor de tror, at andre er på en bestemt måde. Hvad er det for nogle billeder, vi har af hinanden, og hvor stammer de fra?

Ikke kun for ildsjæle

Der er generelt brug for en professionalisering af arbejdet med den internationale dimension. Ifølge EVAs rapport 'Den internationale dimension i Folkeskolen', 2003 har krav eller mål for det internationale arbejde enten været fraværende eller vagt formulerede både på ministerielt, kommunalt og skoleniveau, hvorfor den internationale dimensions udbredelse ofte afhænger af ildsjælene på skolerne.

I CIRIUS' statusrapport fra 2004 fremhæves det, at det ikke er engagementet, der mangler - hverken hos lærere eller elever, der er i gang med det internationale arbejde. Arbejdet bliver ofte drevet af ildsjæle, som samlet set gør et rigtig godt stykke arbejde. Men et stærkt engagement er ikke altid nok. Skal den internationale dimension i skolen implementeres, kan det ikke gøres som et one-man show – hele skolen skal involveres, og der skal en samlet, langsigtet strategi til.

Undervisningsministeriet og Videnskabsministeriet understreger i en redegørelse til Folketinget i april 2004 vigtigheden af, at der i grundskolen fokuseres på tidlig sprogtilegnelse, øget brug af it, og at der skal lægges op til at medtænke den internationale dimension i undervisningen. Omkring internationalisering peger Globaliseringsrådet på, at skolerne skal sikre, at alle elever i løbet af deres skoletid deltager i mindst ét internationalt projekt. Derudover understreger Globaliseringsrådet nødvendigheden af, at arbejdet med den internationale dimension bliver præciseret i trin- og slutmålene for de enkelte fag.

Hvor kan man hente hjælp?

Uanset hvor langt man på sin skole er kommet med at implementere den internationale dimension i undervisningen, er det vigtigt, at skolen sætter sig nogle mål og beskriver, hvad man vil opnå fagligt, sprogligt og kulturelt.

På en af CIRIUS' hjemmesider: www.skoleniverden.dk er der megen inspiration at hente, når man vil igangsætte arbejdet med den internationale dimension i kommunen, på skolen og i klassen. Her gives mange eksempler på, hvordan andre har løst opgaven.

Lærernes efteruddannelse

Mange sproglærere har haft glæde af i en periode at have haft en EU sprogassistent som medunderviser i klassen. For andre har deltagelse i EU efteruddannelseskurser, herunder også sprogkurser, været særdeles værdifulde i den faglige og personlige opkvalificering. Andre igen har haft stort udbytte af deltagelse i job swop eller job shadowing programmer. Det kan anbefales, at man konsulterer CIRIUS hjemmesider: www.ciriisonline.dk for at finde flere oplysninger om de muligheder, der foreligger. Aktiviteter, som de nævnte, kan være med til at opkvalificere ikke blot sproglærernes, men også øvrige kollegers faglige kompetencer.

I Danmark afvikles der flere kurser og konferencer med fokus på den internationale dimension i undervisningen. Ligeledes gives der her henvisninger til de muligheder, der ligger inden for rammerne af EU og Nordplus programmerne. Vi anbefaler, at man også holder sig hos regionale og lokale efteruddannelsesudbydere.

Det kan derudover være en god idé at holde sig ajour med opslagene om Comenius kontaktseminarer, eTwinning konferencer og kontaktseminarer, samt de årlige ESP konferencer, hvor der er mulighed for at etablere kontakt med kolleger, der også ønsker at indgå i et samarbejde.

eLearning kurser

For de lærere, der gerne vil i gang med et internationalt skolepartnerskab, har vi under Comenius 2.1 programmet udviklet et eLearning basis kursus, ECOLE, som forefindes i en engelsk og en dansk udgave (sidstnævnte udviklet i samarbejde med UNI-C) på www.espdk.dk/ecole/dk/

For de mere avancerede har vi ligeledes under Comenius 2.1 udviklet et eLearning kursusmateriale PROMISE: www.promise-comenius.org om brug af problembaseret projektarbejde i internationale samarbejdsprojekter. Kurset forefindes på seks forskellige sprog.

De to kurser er udviklet bredt til lærere, der vil i gang med internationale samarbejdsprojekter. Kurserne fokuserer på at opkvalificere den enkelte lærer eller et lærerteam, idet flere internationale samarbejdsprojekter ikke kun involverer sprogfagene, men også andre faggrupper.

Afslutning

Vi har siden 1987 som nationale koordinatore i ESP projektet igangsat og koordineret mange internationale virtuelle samarbejdsprojekter. Mange af de sproglærere, hvis arbejde vi har omtalt i artikler i flere numre af Sproglæreren i begyndelsen af 90'erne, har bevaret entusiasmen og interessen og arbejder fortsat med at udvikle nye temaer i de internationale samarbejdsprojekter, de deltager i.

Annes digt, som vi indledte med, er således afslutningen på et af de mange afviklede ESP projekter - i dette tilfælde om racisme. Projektet blev afviklet mellem elever i fire lande: Danmark, Rusland, Portugal og USA, og hvor eleverne afslutningsvis reflekterede over den viden og de erfaringer, de havde høstet gennem samarbejdet.

Litteraturliste

Artikler i Sproglæreren 1991 - '92 - '93 - '94

Globale dimensioner og interkulturel pædagogik I og II Redaktører: Lisa Klöcker og Sanne Müller, Ibis og Mellempfolkeligt Samvirke 1999, ISBN 87-7028-992-1 og 87-7028-935-2

'Kulturforståelse i sprogundervisningen', Mallings Beck, Redaktør Karen Risager, 1999, ISBN 87 7417 580 7

'Kulturforståelse i sprogundervisningen', Teoridel, Malling Beck, 1999, Redaktør Karen Risager, K.M. Anttila & M. Eriksen side 30-37, ISBN 87 7417 560 2

Udblik og indblik, Internationalisering i folkeskolen, Signe Holm-Larsen, Marianne Ledstrup, Lise Stampe Rasmussen, Kroghs forlag, 2002, ISBN 87-624-0316-8

Fremmedsprog i den danske skole, redaktør: Signe Holm-Larsen. K. M. Anttila side 215 – 220, Dansk Skolemuseum, 2002, ISBN 87-624-0298-6

The Project Method and Transnational Projects, A Socrates Comenius 2.1 project 2002, K. M. Anttila m. fl. ISBN: 82-996435-0-3

The Stone in Your Shoe. Results and Recommendations from the Promise project, K. M. Anttila m. fl. Forlaget CVU København & Nordsjælland: ISBN: 87-989 143-7-5

'Den internationale dimension i Folkeskolen'. EVAs rapport, 2003

Styrket internationalisering af uddannelserne: Redegørelse til Folketinget, april 2004, Undervisningsministeriet & Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Internationalisering af de danske uddannelser, statusrapport 2004, CIRIUS

Regeringen april 2006, Fremgang, Fornyelse og Tryghed, Strategi fra Danmark i den globale økonomi, kapitel 1.6: Undervisningen skal have et globalt perspektiv. Link til hele kapitel 1: <http://www.globalisering.dk/page.dsp?page=259>

Globaliseringsrådet marts 2006: Danmark i den Globale økonomi – kapitel 2. Verdens bedste folkeskole.

Links:

European Schools Project Denmark: www.espdk.dk

European Schools Project Association: www.esp.uva.nl

The Image Portal: www.europeanschoolsproject.org/image

eTwinning: www.etwinning.net og <http://www.etwinning.emu.dk>

InfoTek-projektet: <http://www.uvm.dk/fsa/infotek/infotek.htm>

ECOLE kurset: www.espdk.dk/ecole/dk/ og ECOLE projektet: www.ecolenet.nl

PROMISE kurset: www.promise-comenius.org

EMU internationalt: <http://www.emu.dk/gsk/internationalt/index.html>

CIRIUS: www.Ciriisonline.dk og CIRIUS: Skolen i verden: www.skoleniverden.dk

European Schoolnet: www.eun.org